

Nr 176.

Av herr **Nilsson, Bror**, och herr **Bondeson**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1940/41.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 159 den 8 mars 1940 angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för nästkommande budgetår har bland annat behandlats frågan om omorganisation av arméns centrala sjukvårdsmyndighet, innefattande arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse samt sjukvårdsinspektionen. Förslag har sålunda framlagts angående viss personell förstärkning av nyssnämnda myndigheters hittillsvarande organisation och de kostnader, vilka för statsverket härmed skulle bliva förenade.

Ifrågavarande omorganisationsförslag ansluter sig i huvudsak till genom statsrådet och chefen för försvarsdepartementet tillkallade sakkunniga den 20 januari 1940 avgivet betänkande angående omorganisation av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse m. m. Till vissa ej oväsentliga delar avviker emellertid propositionsförslaget från de sakkunnigas förslag; dessa avvikelser äro enligt statsrådets uttalanden i första hand betingade av statsekonomiska orsaker. Delvis kunna desamma från denna synpunkt vara väl motiverade med hänsyn till nuvarande statsfinansiella förhållanden. Till andra delar skulle emellertid vissa av sålunda föreslagna reduktioner av de sakkunnigas förslag innebära risker för att en nyorganisation av arméns centrala sjukvårdsorganisation, som synes böra uppbyggas på längre sikt än vad enbart de nuvarande förhållandena diktera beträffande ekonomiska förutsättningar, icke skulle komma att motsvara de krav, vilka måste sättas på denna viktiga del av landets försvarsberedskap.

Efter de allvarliga erinringar, som tidigare riktats mot omvårdnaden av denna försvarsdetalj och vilka befunnits vara i huvudsak hänförliga till dels organisatoriska förhållanden, innebärande en allt för fåtalig central förvaltningspersonal, dels otillräckliga ekonomiska möjligheter för tillgodoseendet av sjukvårdsmaterielbehovet vid armén, har det varit att hälsa med stor tillfredsställelse, att under senare tid åtgärder vidtagits för att avhjälpa sistnämnda missförhållanden. Sedan sålunda avsevärda belopp av statsmakterna ställts till de militära myndigheternas förfogande, bland annat för nyssnämnd materielanskaffning, är det av största vikt att den centrala ledningen av arméns sjukvård erhåller en ändamålsenlig och från personell synpunkt så lämpad organisation, att densamma för framtiden till alla delar kan uppfylla de fordringar, som måste ställas på den myndighet, vilken har den ansvarsfulla uppgiften att svara för att huvuddelen av vår levande försvarskraft under

såväl freds- som krigsförhållanden erhåller den bästa möjliga hälso- och sjukvård. För tillgodoseendet av dessa krav synas ej allt för stränga ekonomiska restriktioner böra uppställas från statsmakternas sida. Vidare bör framhållas, att omvårdnaden av all den dyrbara sjukvårdsmateriel, som ingår i arméns utrustning, kräver sakkunnig och tillräcklig personal, vilken med beaktande av utvecklingen av medicinens och kirurgiens hjälpmedel — instrument, förbands- och annan sjukvårdsmateriel ävensom läkemedel m. m. — sättes i tillfälle att i samarbete med civil sjukvårdsverksamhet och -organisation verkställa en nödvändig omsättning av samma materiel.

Nu nämnda delar av sjukvårdsstyrelsens verksamhet, den hälso- och sjukvårdande samt sjukvårdsutrustningen, avses att närmast falla på den föreslagna hälso- och sjukvårds-, respektive materielbyrån. Det är då ägnat att ingiva stor betänksamhet, när nämnda byråers av de kommitterade föreslagna personalorganisation i den kungl. propositionen föreslagits skola avsevärt reduceras till sin omfattning, den förra med en regementsläkare och den senare närmast med en kompaniofficer ur trängen. Vidare har ansetts, att de sakkunniga i sjukhus- och tandvårdsfrågor, som av de sakkunniga föreslagits att stå till sjukvårdsstyrelsens förfogande mot åtnjutande av ett årligt arvode av 2,000 kronor och av vilka den förre avsetts att vara en av de biträdande läkarna vid garnisonsavdelningen av Karolinska sjukhuset, skulle kunna utgå ur den föreslagna ständiga organisationen för att vid behov ersättas av tillfälligt anlitad expertis. Slutligen innebär propositionsförslaget en allvarlig beskärning av de sakkunnigas förslag till förbättrad organisation för handläggningen inom sjukvårdsstyrelsen av den mångfald viktiga ärenden, som äro av allmän juridisk och administrativ natur. Sålunda har den av de sakkunniga föreslagna civilbyrån under chefskap av en byrådirektör i 28. lönegraden icke ansetts erforderlig. Handläggningen av ifrågakvarande ärenden har föreslagits kunna anförtros närmast en sekreterare i 24. lönegraden i stället för som hittills en notarie i 21. lönegraden.

Av det nu anförda framgår sålunda, att i förhållande till de sakkunnigas förslag den nu i propositionen föreslagna organisationen av sjukvårdsstyrelsen innebär ej oväsentliga reduktioner beträffande förutsättningarna från personell och saklig synpunkt att handlägga frågor av hälso- och sjukvårdande (innefattande även materiell utrustning) samt juridisk-administrativ art, sålunda styrelsens samtliga arbetsuppgifter. Häremot synas följande erinringar böra göras.

Vad först beträffar de uppgifter, vilka påvila sjukvårdsstyrelsen såsom närmast ansvarigt organ för försvarsväsendets hälso- och sjukvård, torde det vara uppenbart, att denna del av försvarsorganisationen är för såväl freds- som krigsförhållanden en angelägenhet, som berör hela vårt land — även den civila befolkningens motsvarande intressen. En ständig växelverkan måste ske mellan civil och militär sjukvård, något som kräver ett intimt samarbete mellan motsvarande hälsovårdande myndigheter. Detta är så mycket mer angeläget, som den under senare årtionden inom landet fortskridande födelse-

minskningen nu börjar att återverka på landets levande försvarsmöjligheter. En av förutsättningarna för att dessa till största möjliga utsträckning skola kunna utnyttjas är, att landets hälso- och sjukvård så organiseras och intensifieras, att vår ungdom, när den inträder i värnpliktsåldern, besitter den hälsa och de krafter, som tillåta dess största möjliga utnyttjande för försvarsutbildning samt att densamma därunder och senare om möjligt bibehålles vid samma tillstånd. Ett gott hälsotillstånd inom försvarsmakten och civilbefolkningen är slutligen en ovillkorlig förutsättning för försvarets upprätthållande under krigsförhållanden. Att den myndighet, som det — utöver ett intimt samarbete med den civila hälsovårdsmyndigheten i landet — till stor del påvilas att svara för och att vidtaga erforderliga åtgärder för att dessa förutsättningar skola föreligga för försvarets upprätthållande, måste äga ständig tillgång till erforderliga hjälpkrafter inom olika områden av sin verksamhet, torde vara självklart. Hit äro att räkna specialutbildade läkare inom hälsovården, innefattande hygien och epidemiologi, så även inom sjukhusvården samt den viktiga gren av hjälpvetenskaperna, som representeras av tandvården. Det torde vara uppenbart, att verksamheten inom nu nämnda delar av hälso- och sjukvården i hög grad befrämjas av och nödvändiggör anlitaandet av *permanenta* hjälpkrafter, vilka hava intresse av och direkt arbetat sig in i de mångahanda detaljer, på vilka organisationen måste grundas och vidmakthållas. Mer eller mindre tillfälligt anlitate motsvarande krafter t. ex. inom statens institut för folkhälsan, såsom av statskontoret ifrågasatts, torde icke under alla förhållanden kunna erhållas eller anlitas med samma utbyte som permanenta medhjälpare. Nyssnämnda representanter för sjukvårdsstyrelsens verksamhetsgrenar bör det sålunda påvila att bland annat upprätthålla en nödvändig förbindelse med länsmyndigheter m. fl. intressenter för den kombinerade militära-civila sjukhusvården på ett flertal förläggningssorter, en fråga som riksdagen samtidigt har att taga ställning till i anslutning till den utredning, som verkstälts av särskilt tillkallade sakkunniga. Vidare erfordras en god kontakt med representanter för dispensär-(tuberkulos)verksamheten och folktandvården inom landet. Av den för styrelsens verksamhet erforderliga hygienikern-epidemiologen, vilken enligt de sakkunnigas förslag bör inom sitt fack stå även sjukvårdsinspektionen och övriga försvarsgrenar till tjänst, måste även krävas, att han genom inspektionsresor m. m. skall förskaffa sig lokal kännedom angående hygieniska och epidemiologiska förhållanden m. fl. frågor vid olika förläggningssorter. Det kan i detta sammanhang vara lämpligt erinra därom, att inom de flesta moderna arméer en eller flera specialhygieniker äro i verksamhet såsom fast anställda tjänstemän. Nu nämnda förhållanden torde tillfyllest vara ägnade att belysa nödvändigheten av att i sjukvårdsstyrelsens personaluppsättning — såsom av de sakkunniga även föreslagits — på ordinarie stat upptages även en regementsläkare-hygieniker. Under det att dennes verksamhet måste bli så omfattande, att heltidstjänstgöring erfordras, synas de båda här avhandlade experterna inom sjukhus- och tandvård kunna tagas i anspråk i mindre utsträckning beträffande daglig

tjänstgöring och sålunda — ävenledes i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag — anställas mot föreslagna arvoden om vardera 2,000 kronor per år.

Beträffande nyssnämnde sjukhusexpert torde dennes sakkunskap vara erforderlig även inom sjukvårdsinspektionens och sjukvårdsstyrelsens verksamhetsområden, i vad dessa avse organisatoriska frågor inom krigssjukvården samt förslag angående nyanskaffning av sjukvårdsutrustning — allt i anslutning till fortskridande utveckling inom tillhörande områden. Det är självfallet, att de medicinska och kirurgiska vetenskapernas hastiga utveckling framdeles såsom hittills kommer att ställa stora krav på den centrala förvaltningsmyndigheten i uppgiften att svara för att erforderlig anskaffning av moderniserad eller ny sjukvårdsmateriel äger rum. I stället för sålunda nyanskaffad materiel måste försliten eller ej längre lämpligen användbar materiel (instrument, förband, läkemedel m. m.) utranteras och försäljas. Den omsättningsorganisation — i samarbete med civila sjukvårdsintressenter, enskilda firmor o. s. v. — som alltså utöver materielbyråns uppgifter beträffande underhåll, utrustning, krigsindustriorganisation, förrådstjänst m. m. härmed påvilar byrån, kommer givetvis att ställa stora krav på dennas personal. Det torde därför bliva omöjligt för chefen för denna byrå, att, utan åsidosättande av statsekonomiska intressen, kunna ensam svara för denna byrås omfattande verksamhet utan annan expeditionell hjälp än den i propositionen föreslagna pensionerade officeren (-intendenten), som samtidigt har att svara för en mångfald andra viktiga uppgifter, bland annat den tekniska revisionen. Chefen för materielbyrån bör sålunda i enlighet med sakkunnigas förslag närmast biträdas av och såsom ställföreträdare hava en assistent. Denne bör liksom sin chef vara en i sjukvårdsmaterielfrågor sakkunnig officer ur trängen. Nämda ordinarie arbetskrafter å materielbyrån måste till sitt förfogande såsom rådgivare hava ovan omskriven permanent expertis (sjukhusläkare, tandläkare, apotekare) och även i övrigt kunna anlita lämplig sakkunskap. För detta sistnämnda ändamål torde sjukvårdsstyrelsen — såsom även för ersättandet av eljest anlitad sakkunskap (vetenskapliga råd o. s. v.) — böra förfoga över det särskilda anslag av 3,000 kronor per år till arvoden åt tillkallade sakkunniga, varom de kommitterade gjort förslag.

Av det ovan anförda torde sålunda framgå, att sjukvårdsstyrelsens personalorganisation avseende hälso- och sjukvårds- samt materielbyråerna — *utöver* den i propositionen föreslagna — bör omfatta, å vederbörliga stater uppförda, ytterligare en regementsläkare-hygieniker, respektive en kompaniofficer ur trängen. Vidare böra tillkomma arvoden till anställda: en läkare (expert i sjukhusfrågor) och en tandläkare (expert i tandvårdsfrågor) om 2,000 kronor vardera ävensom slutligen ett årligt arvodesanslag om 3,000 kronor att av sjukvårdsstyrelsen disponeras för ersättning åt tillkallade andra sakkunniga.

Även beträffande den personalgrupp, som i kungl. propositionen betecknas såsom »för styrelsen gemensam personal» föreligger, såsom de sakkunniga

framhållit, rörande styrelsens i dess helhet personalorganisation »klara bevis för, att gällande organisation icke utgör tillfyllestgörande underlag för sjukvårdsstyrelsens verksamhet». En påfallande brist består däruti, att i organisationen icke ingår någon civil befattning av sådan grad, att på dess innehavare kan ställas krav på självständig handläggning av »de talrika ärenden av juridisk och allmänt administrativ natur, vilka ankomma på styrelsen, samt för bevakande av motsvarande synpunkter i andra ärenden».

De sakkunnigas förslag om en särskild civilbyrå inom styrelsen under chefskap av en byrådirektör i lönegraden A 28, vilket förslag icke synes hava givit remissmyndigheterna i allmänhet anledning till några väsentliga erinringar, har statskontoret funnit sig icke kunna biträda, huvudsakligen på den grund att det icke syntes förenligt med »de allmänna reglerna för årets budgetarbete att nu uppbygga en organisation av den föreslagna omfattningen». Häremot måste resas samma invändning, som ovan gjorts mot de allmänna synpunkterna på hela den här avhandlade organisationen, d. v. s. att densamma icke bör allt för mycket läggas upp efter nu mer eller mindre tillfälligt rådande förhållanden utan i stället bedömas på längre sikt.

För handläggning inom sjukvårdsstyrelsen av dess talrika ärenden av juridisk och allmänt administrativ natur hade det mest rationella och för styrelsens arbetsförhållanden lyckligaste varit inrättande å styrelsen, i likhet med å kungl. arméförvaltningens departement och fortifikationsstyrelse, av en särskild civilbyrå under chefskap av ett krigsråd. Då icke ens de sakkunniga ansett sig böra framlägga ett så radikalt förslag och då inrättandet av en civilbyrå icke upptagits i kungl. propositionen, saknas här underlag för prövning av frågan om civil chefbefattning i lönegraden A 28.

I det läge frågan om ledningen av det civila administrativa arbetet inom styrelsen nu kommit, synes enda alternativet vara en sekreterarebefattning härför. På grund härav bör spørsmålet, i vilken lönegrad denna befattning skall placeras, ägnas särskild uppmärksamhet.

Kungl. statskontoret har föreslagit tjänsten i lönegraden A 24, utan att — såvitt av kungl. propositionen, som upptager samma förslag, framgår — någon närmare motivering härför givits.

Då emellertid den blivande innehavaren av ifrågavarande befattning kommer att i förhållande till styrelsens två byråer med dessas betydande antal militära och civilmilitära beställningshavare bliva den främste företrädaren av civila intressen och civila synpunkter vid ärendenas handläggning och bedömande, ligger det i sakens natur, att på denna tjänsteinnehavare måste ställas stora krav. Praktiskt taget lära samtliga de arbetsuppgifter, de sakkunniga föreslagit skola åvila byrådirektörsbefattningen (se kungl. propositionen sid. 15), komma att falla på sekreteraren. På grund av arten och mångfalden av dessa arbetsuppgifter ävensom på grund av det självständiga ansvar, under vilket de skola lösas, måste av ifrågavarande tjänsteinnehavare fordras större kapacitet i ovanberörda hänseende än, vad som inom civilförvaltningen plägar fordras av en befattningshavare i lönegrad A 24. För den skull och med hänsyn

jämväl till behovet av, att befattningens innehavare skall kunna gent emot styrelsens övriga personal i kraft av sin tjänsteställning hävda civila intressen och synpunkter, bör denna sekreterarebefattning hänföras till lönegraden A 26.

I fråga om registratorsbefattningen å sjukvårdsstyrelsen har Kungl. Maj:t i likhet med de sakkunniga föreslagit vidblivande vid nuvarande förhållanden med en befattningshavare i lönegraden A 7 på övergångsstat med vikariatsersättning såsom för tjänstgöring å befattning i lönegraden A 11.

Historiskt är denna anordning betingad av tendensen i 1936 års härordning att tillskapa största möjliga antal arvodesbefattningar för pensionerade officerare och underofficerare. Sakligt sett är anordningen behäftad med flera brister, ej minst den att antalet dylika arvodesbefattningar är så stort, att det ofta erbjudit svårigheter att finna lämpliga kandidater för lediga befattningar i synnerhet för dylika inom den icke rent militära förvaltningen. I detta sammanhang torde förtjäna erinras om vad föredragande statsrådet anfört i årets statsverksproposition, fjärde huvudtiteln (sid. 7 o. f.), i fråga om registratorsbefattningen vid försvarsdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli.

Efter att hava erinrat om, att registratorsbefattningen vid kungl. försvarsdepartementet, vilken vore uppförd i lönegraden B 22 från och med den 1 juli 1927 till och med den 31 augusti 1939 uppehållits av en pensionerad officer i arvodesbefattning samt därefter på vakansförordnande av en kvinnlig befattningshavare, yttrade statsrådet:

»Vid företagande av frågan om befattningens återbesättande med ny innehavare befinnos nämligen åtskilliga skäl tala för att registratorsbefattningen i departementet borde ordnas på annat sätt än genom anställande av en pensionerad officer i arvodesbefattning. Denna anställningsform förekommer eljest endast inom rent militära expeditioner, där den i många fall visat sig vara mycket lämplig. Försvarsdepartementets registratorexpedition är däremot att anse som en civil expedition av motsvarande slag som registratorexpeditionerna vid de övriga statsdepartementen. Några särskilda skäl ur tjänstesynpunkt betinga därför icke en sådan anordning som den under senare år tillämpade. Snarare erbjuder det rent allmänt vissa svårigheter att för befattningen erhålla en lämplig pensionerad officer med insikt i det rutinmässiga arbete i fråga om räkenskaper av olika slag m. m., som är förknippat med befattningen. Denna svårighet är naturligtvis särskilt accentuerad under nu rådande förhållanden, då yngre pensionsavgångna officerare i reserven regelmässigt måste tagas i anspråk för krigstjänst. Jag anser mig därför böra föreslå, att från och med nästkommande budgetår för registratorstjänsten vid försvarsdepartementet, i likhet med vad som gäller i fråga om de övriga statsdepartementen utom utrikesdepartementet å departementets stat upptages en särskild registratorsbefattning i lönegraden A 15.»

Vad föredragande statsrådet sålunda anfört, lärer i huvudsak gälla även registratorsbefattningen inom sjukvårdsstyrelsen.

Inom kungl. arméförvaltningen finnas fem registratorsbefattningar, vilka samtliga uppehållas av befattningshavare å övergångsstat, en i lönegraden A 21 (registratorsbefattningen å civila departementet tillika pleniregistrator), och tre i lönegraden A 11 samt en, registratorsbefattningen å sjukvårdsstyrelsen.

i lönegraden A 7 med vikariatsersättning såsom för tjänstgöring i lönegraden A 11 (60 öre per dag).

Då med sistberörda befattning torde vara förenad samma ansvar och arbetsbörda som övriga registratorer (med undantag måhända för pleniregistratorn) synes det även skäligt, att befattningens innehavare kommer i åtnjutande av lön och pensionsförmåner i likhet med dessa. I varje fall synes en anordning böra träffas, som medgiver denna rättvisa åt sjukvårdsstyrelsens nuvarande registrator, vilken uppehållit befattningen under en lång följd av år.

En anordning som — utan att binda statsmakternas framtida ställningstagande till frågan om tjänstens besättande med militär arvodestagare — skulle tillgodose berörda krav på rättvisa i det föreliggande fallet, synes vara, att befattningen tills vidare uppfördes å kungl. arméförvaltningens ordinarie stat i lönegraden A 11 med en i staten intagen anmärkning, att tjänsten vid uppkommande vakans icke må utan Kungl. Maj:ts medgivande ånyo återbesättas med ordinarie befattningshavare eller liknande. De med en dylik anordning förenade kostnaderna för statsverket äro så betydelselösa, att de icke förtjäna någon särskild uppmärksamhet.

Av det nu anförda framgår sålunda att det finnes vägande skäl föreligga att — i ändamål att avsevärt förstärka sjukvårdsstyrelsens blivande organisation samt att från lönesynpunkt skapa rättvisa åt en av dess mera betungande tjänstemän — föreslå att av den för styrelsen avsedda gemensamma personalen sekreteraretjänsten samt registratorstjänsten må upptagas i respektive lönegrader A 26 och A 11.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte angående omorganisationen av kungl. arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse besluta, *dels att* — förutom den i Kungl. Maj:ts proposition nr 159 föreslagna personalen — styrelsens hälso- och sjukvårdsbyrå skall utökas med en regementsläkare-hygieniker och dess materielbyrå med en kompaniofficer ur trängen, *dels att* av den för styrelsen avsedda gemensamma personalen sekreteraren skall placeras i lönegrad A 26 och registratorn i lönegraden A 11, *dels ock* att årsarvoden å vardera 2,000 kronor skola anslås till två experter i tandvårds- respektive sjukvårdsärenden, samt att ett årligt arvodesanslag å 3,000 kronor skall ställas till sjukvårdsstyrelsens förfogande att disponeras för ersättning åt andra sakkunniga.

Stockholm den 1 april 1940.

B. A. Nilsson.

Lennart Bondeson.
